

ŪKININKŲ ŪKIŲ 2006 METŲ VEIKLOS REZULTATŲ APŽVALGA *REVIEW OF FARMING RESULTS AT FAMILY FARMS IN 2006*

Arvydas KUODYS

Straipsnio tikslas – apibendrinti Lietuvos ūkių apskaitos duomenų tinklo (ŪADT) ūkininkų ūkių 2006 metų veiklos rezultatų tyrimo duomenis, kurie pateikti leidinyje „Žemės ūkio respondentinių ūkių duomenys 2006“. Tyrime naudoti statistinio grupavimo ir palyginamosios analizės metodai.

2006 metų veiklos rezultatų tyrime dalyvavo 1300 ūkininkų ūkių. Kaip įprasta, daugiausia ŪADT respondentų – iš Šiaulių apskrities, mažiausia – iš Alytaus. Pusėje apskričių respondentų skaičius didėjo, o pusėje mažėjo.

Respondentinių ūkių pasiskirstymas ir pagal bendrąjį žemės plotą, ir pagal žemės ūkio naudmenų (ŽŪN) našumą, palyginti su 2005 metais, keitėsi nedaug. 1,5 procentinio punkto padidėjo ūkių, mažesnių nei 50 ha, ir 2 procentiniais punktais ūkių, didesnių nei 150 ha, skaičius, 3 procentiniais punktais sumažėjo ūkių nuo 50 iki 100 ha ir nepasikeitė ūkių nuo 100 iki 150 ha skaičius. Nederlingų žemių (mažiau kaip 35 balų) ūkių sumažėjo beveik 2 procentiniais punktais, o derlingų žemių (daugiau kaip 45 balų) padaugėjo beveik 2,5 procentinio punkto. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkiai sudarė apie trečdalį respondentinių ūkių. Jų vidutinis ŽŪN plotas 5 proc., o žemės našumas 13 proc. mažesnis nei vidutiniškai šalyje. Didžiausio žemės našumo žemėse ūkininkavo ir turėjo didžiausius pagal plotą ūkius augalininkystės besiverčiantys ūkininkai.

Respondentinių ūkių struktūra pagal ūkininkavimo tipus taip pat keitėsi nedaug: iš aštuonių ūkininkavimo tipų trijų (augalininkystės, daržininkystės, sodininkystės ir mišrių augalininkystės – kiaulininkystės) dalis struktūroje beveik nesikeitė, trijų (javų, rapsų, mišrių augalininkystės – žolėdžių gyvulių ir pienininkystės) – sumažėjo 1–2,5 procentinio punkto ir dviejų (mišrių, vyraujant augalininkystei, ir mišrių, vyraujant žolėdžiams gyvuliams) – padidėjo 2,4–2,6 procentinio punkto.

Respondentinių ūkių struktūros pagal ūkių ekonominį dydį pokyčiai didesni. Gerokai padidėjo lyginamasis svoris tų ekonominio dydžio grupių ūkių, kurių, palyginti su atrankos planu, trūko: 2–4 EDV – 12 proc. punktų, o didesnių už 40 EDV – net 43 procentiniais punktais. Visų kitų ekonominio dydžio grupių ūkių dalis struktūroje sumažėjo.

Pasėlių struktūra 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, pasikeitė: žolinių augalų lyginamasis svoris struktūroje padidėjo 4 procentiniais punktais ir sudarė 28,5 proc., miežiams teko 19,3 proc. (padidėjo 2,5 procentinio punkto), o kviečiams – 16,6 proc. (sumažėjo 4,5 proc. punkto). Šių trijų augalų rūšių pasėlių dalis pasėlių struktūroje sudarė apie 65 proc. ir buvo 2 procentiniais punktais didesnė nei prieš metus.

Miežiai javų pasėlių struktūroje vyravo ūkiuose iki 100 ha, o stambesniuose daugiau buvo auginama kviečių. Pastarieji vyravo ir augalininkystės specializacijos ūkiuose. Kviečiai, miežiai ir rapsai javų ir augalininkystės ūkininkavimo tipo ūkiuose užėmė 51–61 proc. pasėlių, o mišriuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams, ir pienininkystės ūkiuose – tik 11–15 proc. Kaip ir ankstesniais metais, didžiausią žemės dalį kviečiams skyrė Marijampolės apskrities ūkininkai (36 proc.), miežiams – Šiaulių (30 proc.), rapsams – Marijampolės (17,5 proc.), grikiams – Vilniaus (9,3 proc.), cukriniams runkeliams – Marijampolės (4,4 proc.) apskričių ūkininkai.

Respondentinių ūkininkų ūkių struktūra 2006 metais
Structure of selected family farms, 2006

Eil. Nr.	Ūkininkavimo tipas Type of farming		Ekonominis dydis, EDV Economic size, ESU										Iš viso / Total	%
	pavadinimas description	kodas code	0<2	2<4	4<6	6<8	8<12	12<16	16<40	40<100	>=100			
1	Javų, rapsų Specialist cereals, oilseed and protein crops	13	3	19	22	19	37	26	123	114	39	402	30,9	
2	Augalininkystės General field cropping	14	3	24	18	8	16	14	71	43	18	215	16,5	
3	Daržininkystės, sodininkystės Horticulture and permanent crops	20, 34	–	7	8	6	7	7	14	7	2	58	4,5	
4	Pienininkystės Specialist dairying	41	2	31	22	22	19	21	29	7	–	153	11,8	
5	Mišrus, vyraujant augalininkystei / Mixed cropping	60	2	57	14	5	7	2	18	14	1	120	9,2	
6	Mišrus, vyraujant žolėdžiams gyvuliams Mixed livestock, mainly grazing livestock	42, 43, 44, 71	5	44	19	7	6	7	3	2	–	93	7,2	
7	Mišrus augalininkystės – žolėdžių gyvulių Field crops-grazing livestock, combined	81	4	67	36	19	25	6	42	11	2	212	16,3	
8	Mišrus augalininkystės – kiaulieninkystės ir kt. Field crops and granivores, combined	50, 72, 82	1	8	9	2	4	–	15	5	3	47	3,6	
	Iš viso / Total		20	257	148	88	121	83	315	203	65	1300	100	
	%		1,5	19,8	11,4	6,8	9,3	6,4	24,2	15,6	5	100		

2006 metai nebuvo palankūs žemės ūkiui. Dėl sudėtingų žiemojimo sąlygų žuvo nemaža dalis žiemkenčių pasėlių, dalis jų nukentėjo nuo pavasarinio pelėsio, dalis išmirko, karšti ir sausi orai vasarą taip pat neigiamai veikė augalų vystimąsi, todėl beveik visų augalų derlingumas, palyginti su 2005 metais, buvo gerokai mažesnis: ankštinių augalų – dvigubai, kviečių – 43 proc., miežių – 35 proc. Nepasikeitė tik cukrinių runkelių derlingumas. Tačiau kainos žymiai išaugo: daugiausia bulvių (48 proc.), kviečių ir rugių – trečdaliu, grikių – 18 proc., miežių – 13 proc., o cukrinių runkelių sumažėjo 27 proc.

Gyvulių, išskyrus avis, skaičiaus pokyčiai ūkininkų ūkiuose labai panašūs į buvusius 2005 metais. Per metus galvijų skaičius padidėjo 16 proc., melžiamų karvių ir avių – po 10 proc., kiaulių sumažėjo 7 proc. Melžiamų karvių skaičius pienininkystės ūkiuose išaugo tiek pat (19 proc.) kaip 2005 metais. Visų apskričių, išskyrus Alytaus, prekiniuose ūkininkų ūkiuose melžiamų karvių skaičius didėjo, daugiausia Klaipėdos (18 proc.).

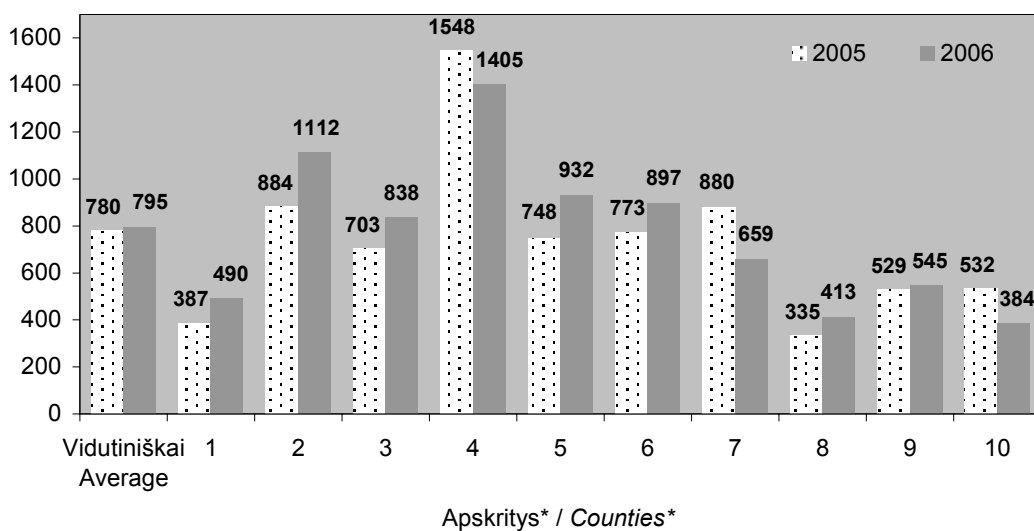
Žemės ūkio turtas vidutiniškai padidėjo 17 proc., arba 3 procentiniais punktais mažiau nei 2005-aisiais. Net 28 proc. turtas padidėjo Klaipėdos ir tik 11 proc. Panevėžio ir Telšių apskričių ūkininkų ūkiuose. 2005 metais javų, rapsų ir pienininkystės ūkiuose turtas didėjo ketvirtadaliu, o 2006-aisiais tik penktadaliu. Tiek pat jis didėjo ir augalininkystės bei mišriuose augalininkystės – žolėdžių gyvulių ūkiuose. Kaip ir ankstesniais metais, ūkininkai daugiausia dėmesio skyrė ūkio techninės bazės stiprinimui, nes jų traktorių, kombainų ir žemės ūkio mašinų vertė per metus padidėjo maždaug trečdaliu, o gyvulių – 15 proc., žemės – 7,6 proc., pastatų – 4,4 proc. Turto vertė, tenkanti 1 ha ŽŪN, išaugo 17 proc. ir siekė 4970 Lt. Šis rodiklis didžiausias daržininkystės, sodininkystės, mažiausias – javų, rapsų specializacijos ūkiuose. Tauragės apskrityje jis už šalies vidurkį buvo didesnis 44 proc., Vilniaus – 17 proc. mažesnis, o ekologiniuose ūkiuose 8 proc. mažesnis. Ūkininkų turto struktūra daug nesikeičia, tačiau vis didėja technikos vertės lyginamasis svoris turte. Traktorių, kombainų, žemės ūkio mašinų, transporto priemonių ir įrengimų dalis 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, padidėjo nuo 32 iki 37 proc.

Finansinio turto padidėjimas per pastaruosius metus vis mažėjo: 2004 metais jis siekė 59 proc., 2005-aisiais – 37 proc., 2006 metais – 28 proc. Daugiausia (57 proc.) finansinis turtas 2006 metais didėjo mišriuose, vyraujant augalininkystei, ūkiuose, o mažiausiai (5 proc.) – augalininkystės – kiaulininkystės ūkiuose.

Per 2006 metus vidutiniškai vieno ūkininko **skolos** padidėjo 58 proc. Daugiausia jos išaugo Klaipėdos apskrities (2,5 karto) ir mišriuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams (2,2 karto), ūkiuose. Tik 18 proc. skolos didėjo Telšių apskrities ūkiuose. Skolų suma, tenkanti 1 ha ŽŪN, didžiausia buvo Marijampolės apskrities (1405 Lt) ir augalininkystės specializacijos (1181 Lt), o mažiausia – Vilniaus apskrities (384 Lt) ir mišriuose, vyraujant augalininkystei (418 Lt), ūkiuose. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkių skolos buvo 50 proc. mažesnės nei palankių ūkininkauti vietovių. Ekologinių ūkių skolos nedaug viršijo šalies vidutinį lygį. Jaunesnieji ūkininkai (iki 40 m.) skolinosi daugiau, ir jų skolos, tenkančios 1 ha ŽŪN, beveik dvigubai didesnės negu vyresnių nei 50 metų ūkininkų.

Ūkininko nuosavo žemės ūkio turto struktūra 2004–2006 metais
Structure of agricultural assets of family farm in 2004–2006

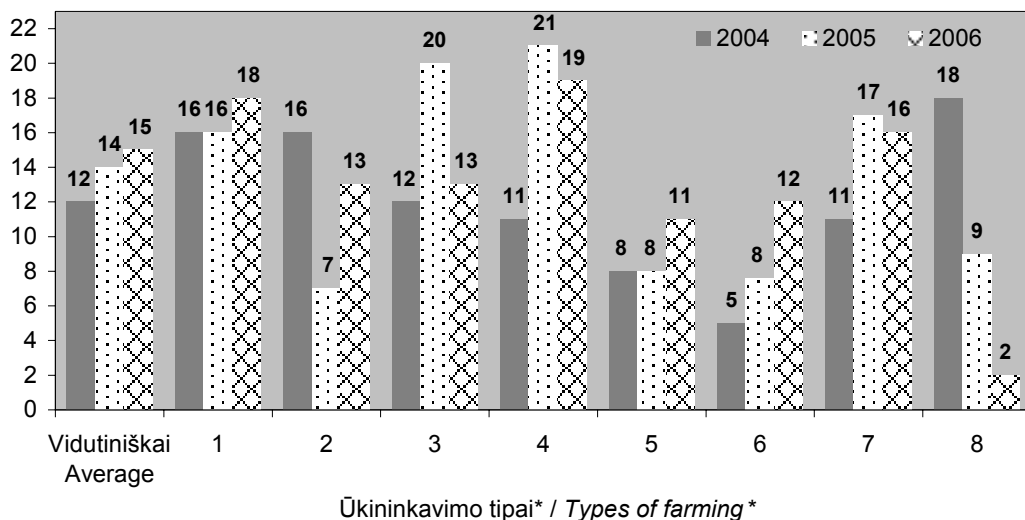
Turto rūšis	2004		2005		2006	
	tūkst. Lt thous. Litas	%	tūkst. Lt thous. Litas	%	tūkst. Lt thous. Litas	%
Žemė / Land	29,54	19	37,69	16	34,71	17
Gamybiniai pastatai Farm buildings	24,45	16	29,06	13	29,90	15
Traktoriai / Tractors	15,41	10	28,61	12	29,56	15
Kombainai / Harvesters	7,04	5	14,80	6	9,50	5
Žemės ūkio mašinos Agricultural machinery	7,60	5	12,00	5	12,61	6
Įrenginiai / Equipment	11,53	7	21,81	9	22,03	11
Gyvuliai / Livestock	13,62	9	22,25	10	19,08	10
Kvotos / Quota	15,46	10	25,71	11	17,47	9
Kitas turtas / Other	30,20	20	38,77	17	24,79	12
Iš viso / Total	154,85	100	230,70	100	199,65	100

1 pav. Skolos 1 ha ŽŪN 2005 ir 2006 metais, Lt
Figure 1. Debts per 1 Litas UAA in 2005–2006, Litas

* 1 – Alytaus, 2 – Kauno, 3 – Klaipėdos, 4 – Marijampolės, 5 – Panevėžio, 6 – Šiaulių, 7 – Tauragės, 8 – Telšiai, 9 – Utenos, 10 – Vilniaus.

Nuosavas kapitalas 2006 metais padidėjo beveik tiek pat (15 proc.), kiek ir praėjusiais metais. Smulkių ūkių (<2 EDV) nuosavas kapitalas sumažėjo apie 3 proc., o visose kitose ūkių grupėse jis didėjo. Didžiausias nuosavo kapitalo vertės metinis priaugis buvo pienininkystės (19 proc.) ir jautvų, rapsų specializacijos (18 proc.), Klaipėdos apskrities (27 proc.), o mažiausias – mišriuose augalininkystės – kaulininkystės (2 proc.) ir Alytaus apskrities (6 proc.) ūkiuose. Palankių ir nepalankių ūkininkauti vietovių ūkiuose šis rodiklis mažai skyrėsi ir buvo artimas vidutiniam, o ekologinių ūkių – net 7 procentiniais punktais viršijo vidurkį.

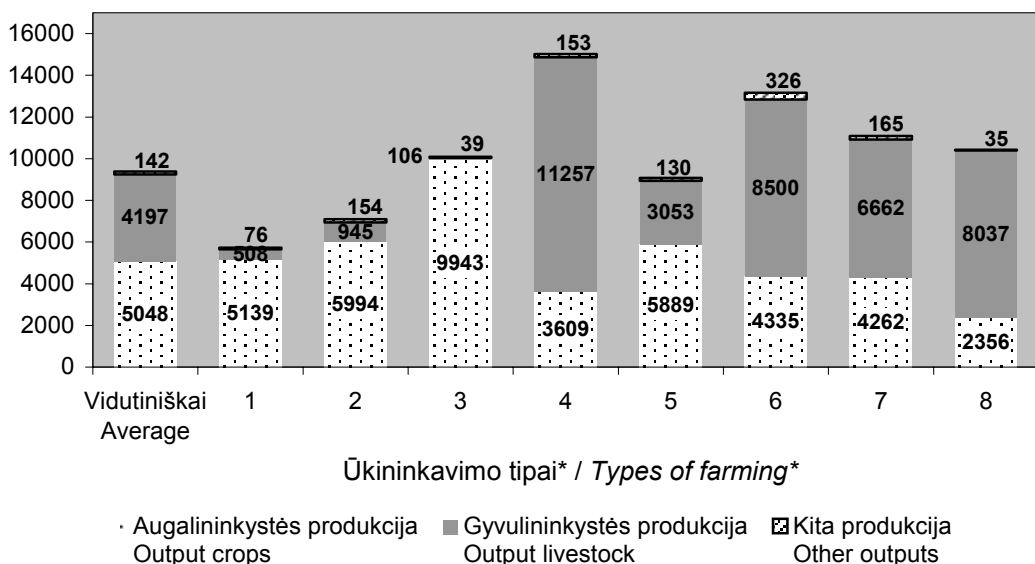
2 pav. Nuosavo kapitalo metinis priaugis 2004–2006 metais, proc.

Figure 2. Annual change in net worth in 2004–2006, %

* Ūkininkavimo tipai išvardyti 1 lentelėje / Types of farming are listed in table 1.

Bendrosios produkcijos vertė, tenkanti 1 EDV, vidutiniškai tesiekė 82 proc. 2005 metų lygio. Dėl nepalankių klimatinėjų sąlygų daugiausia (26 proc.) sumažėjo augalininkystės produkcija, o gyvulininkystės produkcijos mažėjimas tesiekė 6 proc. Pagal minėtą rodiklį 2006 metais geresnių rezultatų nei 2005-aisiais pasiekė tik daržininkystės, sodininkystės specializacijos ir mažesni negu 10 ha ūkiai, visų kitų ūkių rezultatai prastesni. Labai nedaug pablogėjo ir mišrių augalininkystės – kaulininkystės bei Tauragės apskrities ūkių rezultatai. Daugiausia bendrosios produkcijos gamyba sumažėjo jautvų, rapsų specializacijos (31 proc.) ir Marijampolės apskrities (35 proc.), gerokai mažiau – mišrios gamybos (12–25 proc.), Klaipėdos (7 proc.), Utenos (14 proc.) ir Panevėžio (17 proc.) apskričių ūkiuose.

Gyvulininkystės produkcijos dalis bendrojoje produkcijoje didėjo. 2006 metais ji, palyginti su 2005-aisiais, padidėjo 6 procentiniais punktais ir beveik pasiekė 45 proc., o augalininkystės – sumažėjo nuo 60 iki 54 proc. Kitos veiklos pajamų dalis (1,5 proc.) beveik nepasikeitė, tačiau Tauragės ir Vilniaus apskričių ūkiuose ji buvo gerokai didesnė, atitinkamai 2,7 proc. ir 5,1 proc.

3 pav. Produkcijos gamyba 1 EDV, Lt
Figure 3. Output per 1 ESU, Litai

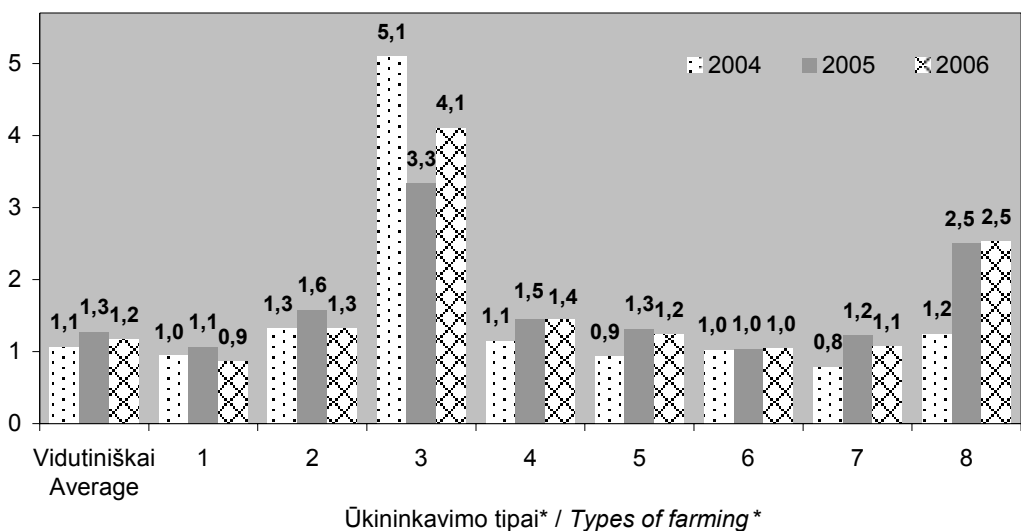
* Ūkininkavimo tipai išvardyti 1 lentelėje / Types of farming are listed in table 1.

Bendrojoje produkcijoje gyvulininkystės produkcija vyraavo 10–100 ha ūkiuose, palankiose ūkininkauti vietovėse išsikūrusiuose ūkiuose, pienininkystės, gyvulius auginančiuose, mišrios gamybos ūkiuose, Klaipėdos ir Utenos apskričių ūkiuose. Didėjo pieno dalis bendrojoje produkcijoje. 2005 metais vidutiniškai šalyje jam teko 26 proc., o po metų – 28 proc. Pienininkystės ūkiuose 2006 metais jis sudarė apie 61 proc., Utenos ir Klaipėdos apskričių ūkiuose – atitinkamai 45 ir 40 proc. bendrosios produkcijos. Mažiausias pieno produkcijos lyginamasis svoris – Marijampolės (14 proc.) ir Šiaulių (18 proc.) apskričių ūkiuose. Galvijiena sudarė apie dešimtadalį bendrosios produkcijos. Gerokai didesnė jos dalis mišriuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams (21 proc.), Klaipėdos apskrities (17 proc.), pienininkystės (14 proc.), Utenos, Tauragės ir Telšių apskričių (13–14 proc.) ūkiuose.

Iš augalininkystės produkcijos rūšių didžiausia dalis bendrojoje produkcijoje teko kviečiams (10 proc.) ir miežiams (8 proc.). Javų, rapsų specializacijos ūkiuose šios dalys atitinkamai sudarė 32 proc. ir 21 proc., arba, kartu paėmus, truputį daugiau nei pusę bendrosios produkcijos. Smulkesniuose ūkiuose (iki 12 EDV) didesnis lyginamasis svoris bendrojoje produkcijoje teko miežiams, o stambėjant ūkiui – kviečiams. 2006 metais didesniuose nei 100 EDV ūkiuose kviečių dalis bendrojoje produkcijoje siekė 29 proc., o miežių – tik 12 proc. Palankiose ūkininkauti vietovėse išsikūrusiuose ūkiuose šios dalys sudarė atitinkamai 13 proc. ir 10 proc., o nepalankių ūkininkauti vietovių ūkiuose – po 5 proc.

2006 metais bendrosios produkcijos 1 ha ŽŪN, kaip ir 2005-aisiais, daugiausia pagaminta Tauragės apskrities ir daržininkystės, sodininkystės ūkiuose, 1 EDV – taip pat Tauragės apskrities ir pienininkystės ūkiuose. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkiai bendrosios produkcijos 1 EDV gamino, palyginti su palankių ūkininkauti vietovių ūkiais, daugiau: 2004 metais – 9 proc., 2005 metais – 7 proc., 2006-aisiais – 12 proc.

Vidutiniškai 1 ha ŽŪN ūkininkų ūkiuose gauta 1174 Lt **pardavimo pajamų**, beveik 8 proc. mažiau nei 2005 metais, bet 10 proc. daugiau negu 2004-aisiais. Geriausių rezultatų, kaip ir per dvejus praėjusius metus, pasiekė daržininkystės, sodininkystės ir mišrūs augalininkystės – kiaulininkystės ūkiai. Ūkio pajamos 1 ha ŽŪN, palyginti su 2005 metais, beveik nepasikeitė pienininkystės, mišriuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams, mišriuose augalininkystės – kiaulininkystės ir Panevėžio, Šiaulių apskričių ūkiuose, o išaugo daržininkystės, sodininkystės (net 23 proc.) ūkiuose.

4 pav. Žemės ūkio veiklos pajamos 1 ha ŽŪN 2004–2006 metais, tūkst. Lt
Figure 4. Income from agricultural activity per 1 ha UAA in 2004-2006, thous. Litas

* Ūkininkavimo tipai išvardyti 1 lentelėje / Types of farming are listed in table 1.

Pajamų struktūroje augalininkystės pajamos vyravo Kauno, Marijampolės, Šiaulių ir Vilniaus apskričių ūkiuose. Palankių ūkininkauti vietovių ūkiuose jos siekė 53 proc., javų, rapsų ūkiuose – 89 proc., o daržininkystės, sodininkystės ūkiuose – 98 proc. Pienininkystės ūkiai 82 proc. pajamų gavo pardavę pieną ir 14 proc. – galvijieną, o mišrių, vyraujant žolėdžiams gyvuliams – atitinkamai 52 proc. ir 28 proc.

Gamybos išlaidos 1 ha ŽŪN 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, padidėjo 5 proc. Kintamosios išlaidos sumažėjo 3 proc., o pastoviosios išaugo 15 proc. Kintamosios išlaidos viršijo pastoviąsias smulkiausiuose (<10 ha) ir stambiausiuose (>150 ha), dideliuose pagal ekonominį dydį (>16 EDV), palankių ūkininkauti vietovių, pienininkystės ir mišriuose, vyraujant gyvulininkystei, ūkiuose. Tokia pati tendencija – ir Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių ir Telšių apskričių ūkiuose.

Daugiausia išlaidų 1 ha ŽŪN, kaip ir 2004–2005 metais, padaryta mišriuose augalininkystės – kiaulininkystės ir daržininkystės, sodininkystės, mažiausiai – javų, rapsų ūkiuose. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkių išlaidos 13 proc. mažesnės, o palankių vietovių – 10 proc. didesnės už vidutines. Išlaidos viršijo šalies vidurkį ūkiuose, turinčiuose mažiau nei 30 ha žemės, Kauno, Marijampolės, Šiaulių, Tauragės apskričių ir ekologiniuose (56 proc.) ūkiuose.

2006 metais ūkininkų ūkių išlaidų struktūra, palyginti su 2005-aisiais, keitėsi nedaug (didėjo ar mažėjo 1–3 proc.). Kaip ir ankstesniais metais, didžiausia išlaidų dalis teko pašarams (26 proc.) ir nusidėvėjimui (18 proc.). Pašarų dalis išlaidų struktūroje sudarė: mišriuose ūkiuose, vyraujant žolėdžiams gyvuliams, – 39 proc., pienininkystės ūkiuose – 42 proc., mišriuose augalininkystės – kiaulininkystės ūkiuose – 47 proc.

3 lentelė / Table 3

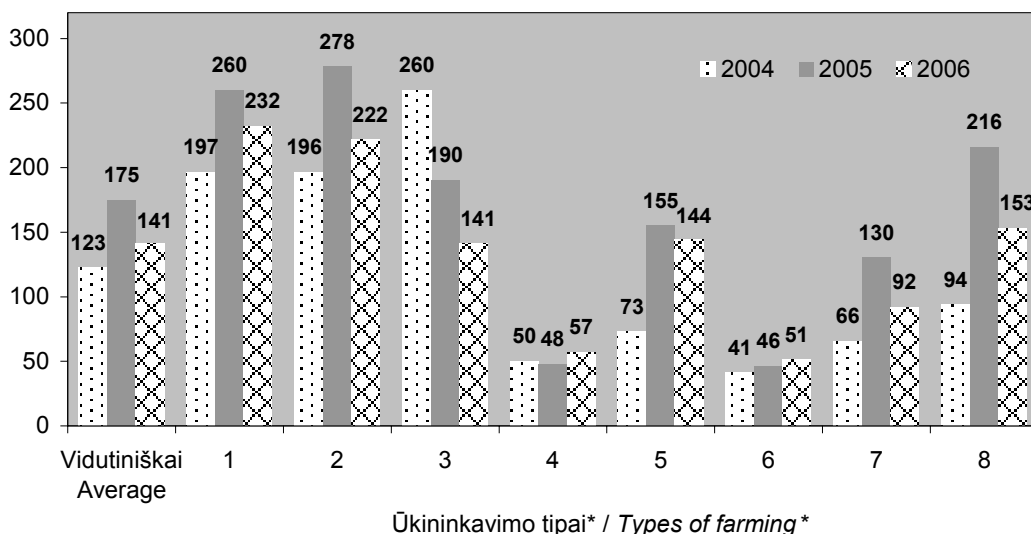
Išlaidų 1 ha ŽŪN struktūra 2004–2006 metais
Structure of costs per 1 ha UAA in 2004-2006

Išlaidų rūšys	2004		2005		2006	
	Lt	%	Lt	%	Lt	%
Pašarai / <i>Feedingstuffs</i>	277	26	317	25	336	25
Nusidėvėjimas / <i>Depreciation</i>	155	15	204	16	252	18
Degalai, elektra / <i>Fuel, electricity</i>	139	13	165	13	170	12
Mineralinės trąšos / <i>Mineral fertilizers</i>	123	12	175	14	141	10
Sėklos / <i>Seeds</i>	84	8	125	10	94	7
Augalų apsaugos produktai <i>Crop protection products</i>	58	5	73	6	56	4
Pastatų ir technikos priežiūra <i>Maintenance of buildings and machinery</i>	41	4	62	5	73	5
Darbo užmokestis / <i>Wages paid</i>	37	3	36	3	34	2
Žemės mokestis ir nuoma <i>Land tax and rent</i>	32	3	40	3	32	2
Kitos / <i>Other</i>	112	11	86	7	182	13
Iš viso / <i>Total</i>	1058	100	1283	100	1370	100

2006 metais 1 ha ŽŪN **degalų** vidutiniškai sunaudota tiek pat kiek ir 2005-aisiais (147 Lt). Didžiausios degalų sąnaudos – smulkiausiuose (<10 ha) ūkiuose (45 proc. daugiau nei vidutiniškai šalyje), daržininkystės, sodininkystės ir mišriuose augalininkystės – kiaulininkystės ūkiuose (apie 14 proc. viršija vidurkį). Santykinės degalų sąnaudos atskirose apskrityse skiriasi nedaug: Šiaulių ir Vilniaus 3 proc., Kauno ir Marijampolės 5 proc. viršijo vidutines, o kitose apskrityse 3–5 proc. buvo mažesnės už vidutines.

Vidutinės mineralinių trąšų išlaidos 1 ha ŽŪN – 141 Lt. Nuosekliai šios išlaidos augo didėjant ūkio ekonominiam dydžiui. Ūkiuose, kurių ekonominis dydis mažesnis nei 2 EDV, 1 ha ŽŪN sunaudota trąšų tik už 49 Lt, o didesniuose negu 100 EDV ūkiuose – už 374 Lt. Palyginti su viduti-

nėmis sąnaudomis, daug trąšų sunaudota ūkiuose, kurių plotas didesnis nei 150 ha (už 257 Lt), žemės našumas viršija 45 balus (už 253 Lt), taip pat javų, rapsų specializacijos (už 232 Lt). Mažiausiai pinigų trąšoms išleista pienininkystės (57 Lt), mišrios gamybos, vyraujant žolėdžiams gyvuliams (51 Lt), ir Utenos apskrities (49 Lt) ūkiuose.

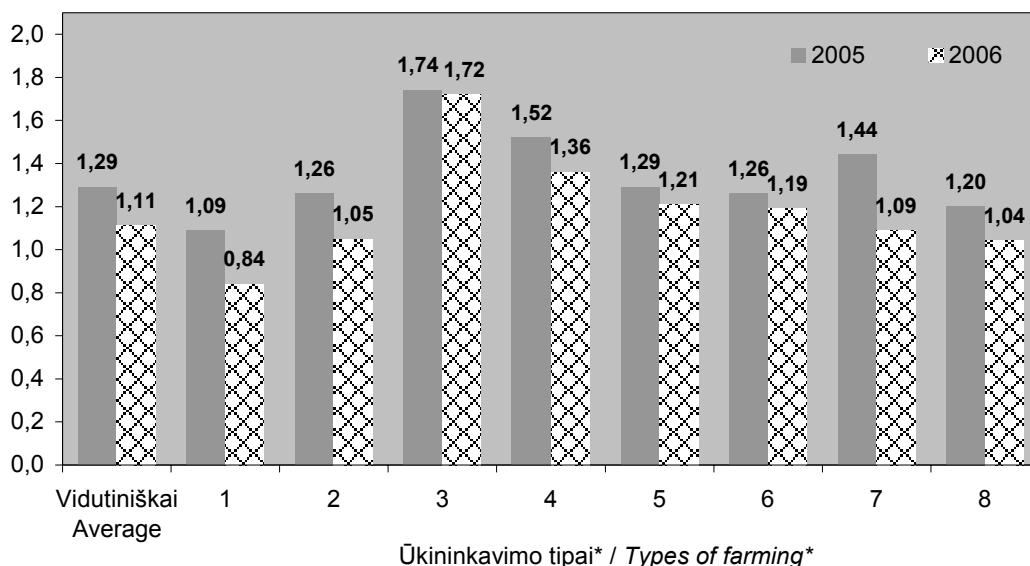

5 pav. Išlaidos trąšoms 1 ha ŽŪN įvairių ūkininkavimo tipų ūkininkų ūkiuose 2004–2006 metais, Lt
Figure 5. Costs of fertilizers per 1 ha UAA in various types of family farms in 2004–2006, Litas

* Ūkininkavimo tipai išvardyti 1 lentelėje / Types of farming are listed in table 1.

2006 metais vidutiniškai vienam išlaidų litui teko 1,11 Lt bendrosios produkcijos, arba 14 proc. mažiau negu 2005 metais. Ir vienais, ir kitais metais efektyviausiai gamybos išteklius naudojo daržininkystės, sodininkystės ir pienininkystės, o mažiausiai efektyviai – javų, rapsų specializacijos ūkiai. Pastaruosiuose ir mišriuose augalininkystės – žolėdžių gyvulių ūkiuose šis rodiklis sumažėjo labiausiai (23–24 proc.). 2005 metais geriausių rezultatų pasiekė Marijampolės ir Telšių, o 2006-aisiais – Tauragės ir Klaipėdos ūkiai.

2006 metais dėl nepalankių gamtinių sąlygų ūkių **bendrasis pelnas** gerokai sumažėjo ir 1 ha ŽŪN tesiekė 149 Lt, o 1 EDV – 919 Lt. Ir vienu, ir kitu atveju tendencijos buvo beveik vienodos. Geresnių nei vidutiniai rodiklių pasiekė mažesni negu 50 ha ūkiai, daržininkystės, sodininkystės, pienininkystės, mišrios gamybos, vyraujant augalininkystei, ir vyraujant žolėdžiams gyvuliams, Klaipėdos, Tauragės, Telšių ir Utenos apskričių ūkiai. Prasčiausi rodikliai – javų, rapsų, mažesniuose nei 2 EDV, didesniuose nei 40 EDV, Alytaus ir Vilniaus apskričių ūkiuose. Ūkių, išsikūrusių nepalankiose ūkininkauti vietovėse, bendrasis pelnas, tenkantis 1 EDV, buvo didesnis nei palankių ūkininkauti vietovių ūkių. 2006 metais geresnių rezultatų nei 2005-aisiais pasiekė tik mažiausi pagal plotą (iki 10 ha) ir daržininkystės, sodininkystės ūkiai.

6 pav. Bendroji produkcija 1 Lt išlaidų 2005 ir 2006 metais, Lt
Figure 6. Total output per 1 Litas of costs in 2005–2006, Litas

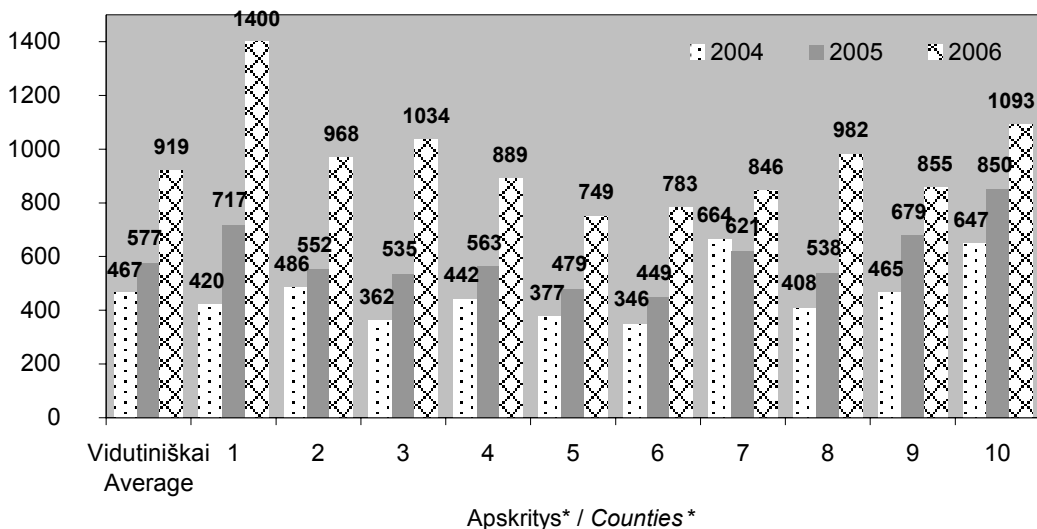
* Ūkininkavimo tipai išvardyti 1 lentelėje / Types of farming are listed in table 1.

Ūkininko ūkiui vidutiniškai teko 23,75 tūkst. Lt **gamybos subsidijų**, 46 proc. jų sudarė tiesioginės išmokos už pasėlius, po 15 proc. – kompensacijos ūkininkaujantiems nepalankiose ūkininkauti vietovėse ir plėtojantiems ekologiškų produktų gamybą, 12 proc. – parama gyvulininkystei, beveik 9 proc. – parama nelaimės atveju.

Gamybos subsidijos, tenkančios 1 ha ŽŪN, 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, vidutiniškai buvo 35 proc. didesnės, siekė 591 Lt. Įvairaus ŽŪN ploto ūkiuose jos svyravo nuo 495 Lt iki 629 Lt, o įvairaus ekonominio dydžio ūkiuose – truputį mažiau (nuo 577 iki 657 Lt), prastesnių nei 32 našumo balai žemių ūkiams teko 788 Lt, o didesnio nei 45 balai našumo – 489 Lt gamybos subsidijų. Nepalankių ūkininkauti vietovių ūkių subsidijos buvo 1,6 karto didesnės nei palankių ūkininkauti vietovių ūkių. Didžiausias subsidijas gavo ekologiniai ūkiai, kur jos net 2 kartus viršijo vidutines.

Alytaus apskrities ūkininkai vidutiniškai gavo po 951 Lt gamybos subsidijų 1 ha ŽŪN, o Šiaulių apskrities – tik 477 Lt. Subsidijų diferenciacija apskričių lygmeniu, palyginti su ankstesniais metais, toliau mažėjo ir siekė 2 kartus.

Subsidijos investicijoms, tenkančios 1 ha ŽŪN, per metus padidėjo 2,4 karto, beveik tiek pat kiek ir 2005 metais, o jų dalis bendrojoje subsidijų sumoje padidėjo nuo 24 proc. iki 36 proc. Didžiausią investicinę paramą 2006 metais gavo daržininkystės, sodininkystės (751 Lt), Klaipėdos apskrities (503 Lt), o mažiausią – augalininkystės (172 Lt) ir Vilniaus apskrities (190 Lt) ūkiai. Investicinės paramos diferenciacija tarp apskričių toliau mažėjo ir sudarė 2,6 karto, tačiau tarp palankių ir nepalankių ūkininkauti vietovių vėl padidėjo ir siekė 1,4 karto.

7 pav. Valstybės parama 1 ha ŽŪN 2004–2006 metais, Lt

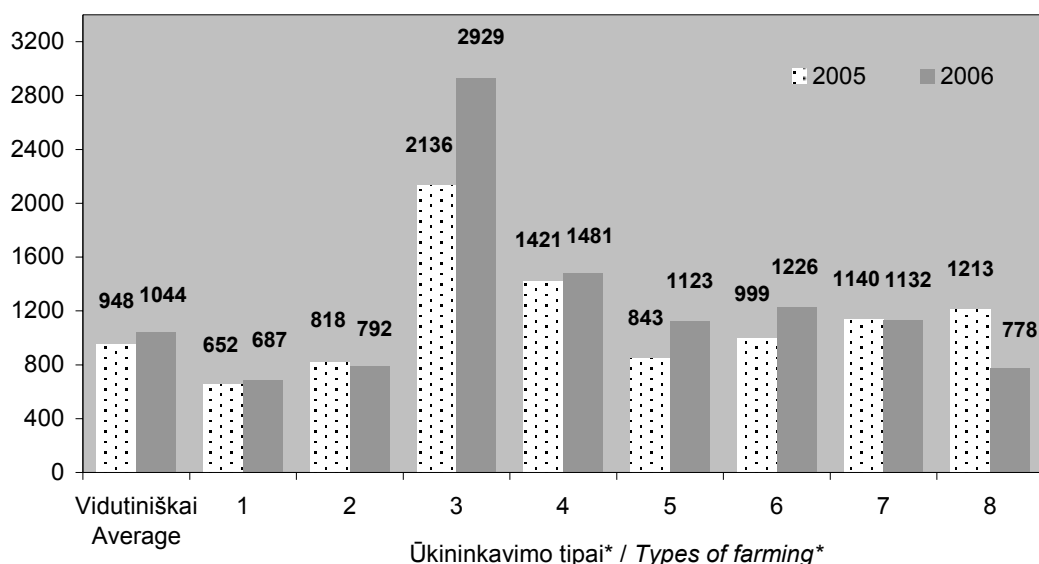
Figure 7. Subsidies per 1 ha UAA in 2004–2006, Lt

* 1 – Alytaus, 2 – Kauno, 3 – Klaipėdos, 4 – Marijampolės, 5 – Panevėžio, 6 – Šiaulių, 7 – Tauragės, 8 – Telšių, 9 – Utenos, 10 – Vilniaus.

Dėl paramos didėjimo **bendrasis pelnas su subsidijomis**, tenkantis 1 ha ŽŪN, 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, buvo dešimtadaliu didesnis. Pagal šį rodiklį geriausių rezultatų, kaip ir anksčiau metais, pasiekė daržininkystės, sodininkystės, smulkiausi pagal plotą, gyvulininkystę užsiimančios, Klaipėdos, Tauragės, Alytaus, Telšių apskritys bei ekologiniai ūkiai. Nepalankių ūkininkų vietovių ūkių rezultatai 11 proc. geresni nei vidutiniai, o palankių vietovių – 9 proc. prastesni.

Valstybės paramos dalis bendrajame pelne (su subsidijomis), palyginti su 2005 metais, padidėjo 26 procentiniais punktais ir pasiekė 86 proc. Palankiose ir nepalankiose ūkininkų vietovėse įsikūrusių ūkių paramos dalis tesiskyrė 2 procentiniais punktais. Parama viršijo bendrąjį pelną (su subsidijomis) tuose ūkiuose, kur bendrosios produkcijos vertė buvo mažesnė nei išlaidos tai produkcijai pagaminti (javų, rapsų, ekologiniai, mažiausio (mažiau nei 2 EDV) ir didžiausio (daugiau 40 kaip EDV) ekonominių dydžių, Alytaus ir Vilniaus apskritys ūkiai). Mažiausias paramos lyginamasis svoris bendrame pelne su subsidijomis buvo mažesniuose nei 20 ha ūkiuose, daržininkystės, sodininkystės (40 proc.) ir Tauragės apskritys (62 proc.) ūkiuose.

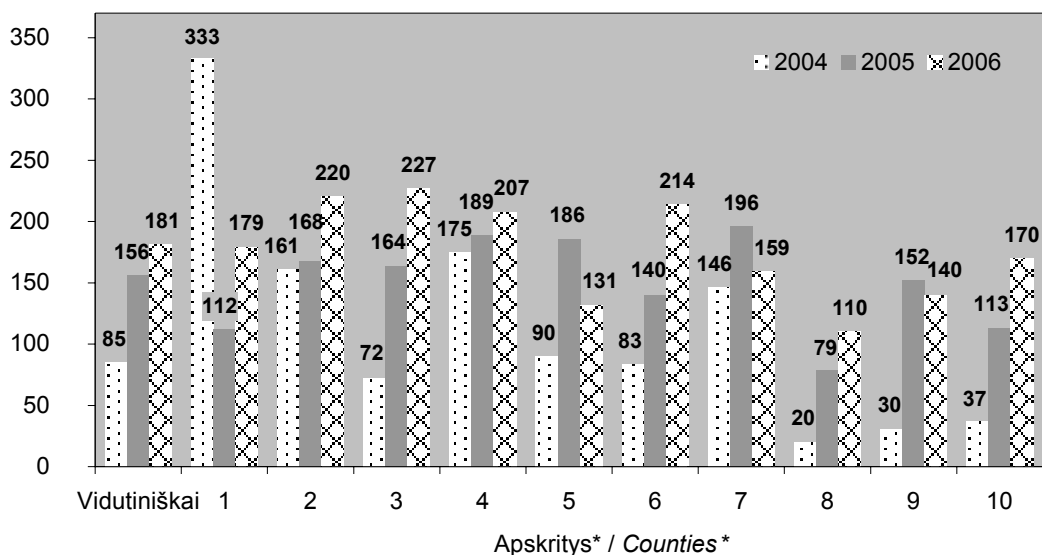
2006 metais **investicijos**, tenkančios 1 ha ŽŪN, ūkininkų ūkiuose, palyginti su 2005-aisiais, buvo 35 proc. didesnės ir siekė beveik 900 Lt. Nepalankiose ūkininkų vietovėse įsikūrusių ūkių investicijos padidėjo 51 proc., o palankių ūkininkų vietovių – 29 proc., ir jos jau tesiskyrė ketvirtadaliu (2005 m. šis skirtumas buvo 1,5 karto). Daugiausia 1 ha ŽŪN investavo daržininkystės, sodininkystės (1,9 karto daugiau nei vidutiniškai) ir Klaipėdos apskritys (1,4 karto daugiau nei vidutiniškai), o mažiausiai – javų, rapsų (55 proc. šalies vidurkio) ir Panevėžio apskritys (63 proc. šalies vidurkio) ūkiai. Palyginti su 2005 metais, sumažėjo ūkių grupių, kur grynosios investicijos buvo neigiamos. Taip buvo tik 10–20 ha ūkių grupėje. Jau keleri metai iš eilės didžiausios gamybos investicijos – Marijampolės ir Kauno apskritys ūkiuose.

8 pav. Bendrasis pelnas (su subsidijomis) 1 ha ŽŪN 2005 ir 2006 metais, Lt

Figure 8. Gross profit (without subsidies) per 1 ha UAA in 2005-2006, Litas

* Ūkininkavimo tipai išvardyti 1 lentelėje / Types of farming are listed in table 1.

9 pav. Investicijos 1000 Lt nuosavo žemės ūkio turto 2004–2006 metais, Lt

Figure 9. Farm investments per 1000 Litas of agricultural assets in 2004–2006, Litas

* 1 – Alytaus, 2 – Kauno, 3 – Klaipėdos, 4 – Marijampolės, 5 – Panevėžio, 6 – Šiaulių, 7 – Tauragės, 8 – Telšių, 9 – Utenos, 10 – Vilniaus.

Investicijos, tenkančios 1 tūkst. Lt nuosavo žemės ūkio turto, kasmet didėja. 2006 metais šis rodiklis, palyginti su 2004-aisiais, buvo daugiau nei 2 kartus didesnis. Kaip ir 2005 metais, didžiausias jis buvo javų, rapsų, o mažiausias mišriuose, vyraujant augalininkystei, ūkiuose. Klaipėdos, Kauno ir Šiaulių apskričių ūkiuose šis rodiklis šalies vidurkį viršijo 18–25 proc., o Telšių apskrityje tesiekė 60 proc., Utenos – 77 proc.

Investicijų struktūroje, kaip ir per dvejus ankstesnius metus, vyravo lėšos, skirtos traktoriams (28 proc.) ir įrengimams (27 proc.) įsigyti, padidėjo žemės ūkio mašinoms ir transporto priemonėms pirkti bei gamybiniam pastatams statyti skirtų lėšų lyginamasis svoris ir atitinkamai sudarė 16 proc. ir 13 proc.

2006 metais vidutiniškai viename ūkyje buvo užimta 1,9 **sutartinio darbuotojo**, dirbtos 3863 valandos. Šalies ūkininkai nedaug naudojo samdomo darbo, vidutiniškai 89 proc. dirbo laiko teko ūkio nariams. Tačiau daržininkystės, sodininkystės ūkiuose samdomiems darbuotojams teko apie trečdalis, javų, rapsų ūkiuose – apie penktadalis, o ūkiuose, kurių ekonominis dydis – daugiau nei 100 EDV – beveik keturi penktadaliai darbo laiko. Darbo laikas ūkiuose, įsikūrusiuose nepalankiose ir palankiose ūkininkauti vietovėse, beveik vienodas. Daugiau nei 2,5 sąlyginio darbuotojo buvo užimta stambiuose pagal ekonominį dydį (>16 EDV) ir plotą (>150 ha) ūkiuose. Vidutinis sąlyginių darbuotojų skaičius buvo viršytas Alytaus, Kauno ir Šiaulių apskričių ūkiuose.

Apibendrinant tenka pastebėti, kad dėl nepalankių klimatinų sąlygų ūkininkų ūkių ūkininkavimo rezultatai buvo prastesni nei ankstesniais metais. Augalininkystės produkcijos gamyba sumažėjo 26 proc., o gyvulininkystės – 6 proc. Labiausiai bendrosios produkcijos gamyba sumažėjo javų, rapsų, gerokai mažiau – mišrios gamybos ūkiuose. Gyvulininkystės produkcijos (ypač pieno) dalis bendrojoje produkcijoje didėjo. Pardavimo pajamų 1 ha ŽŪN gauta 8 proc. mažiau negu 2005 metais. Geriausių rezultatų šioje srityje pasiekė daržininkystės, sodininkystės ir mišrūs augalininkystės – kiaulininkystės ūkiai. Gamybos išlaidos 1 ha ŽŪN padidėjo 5 proc. Vienam išlaidų litui bendrosios produkcijos pagaminta 14 proc. mažiau.

Santykiniai bendrojo pelno rodikliai šalyje buvo gerokai mažesni nei prieš metus, tačiau geresnių nei vidutiniai rodiklių pasiekė mažesni nei 50 ha, daržininkystės, sodininkystės, pienininkystės, mišrios gamybos, vyraujant žolėdžiams gyvuliams, ūkiai. Dėl paramos didėjimo (gamybos subsidijos 1 ha ŽŪN padidėjo 35 proc., o subsidijos investicijoms – net 2,4 karto), bendrasis pelnas su subsidijomis 1 ha ŽŪN buvo dešimtadaliu, o investicijos – 35 proc. didesnės nei 2005 metais. Investicijų struktūroje, kaip ir per dvejus ankstesnius metus, vyravo lėšos traktoriams ir įrengimams pirkti, bet didėjo lėšų žemės ūkio mašinoms ir transporto priemonėms pirkti bei gamybiniam pastatams statyti dalis. Grynosios investicijos neigiamos buvo tik 10–20 ha ūkių grupėje.

Summary

The article deals with the farming results of 1300 family farms. Due to bad weather conditions farming results were significantly worse than in previous years. Output crops declined by 26 per cent, output livestock – by 6 percent. Total output decreased mostly at cereal, oilseed and protein farms. On the contrary, mixed farms were affected less. The share of livestock output (especially milk) in total output increased.

Receipts per 1 ha UAA were lower by 8 per cent, compared to 2005. The best results were achieved at farms of horticulture, permanent crops and mixed crop – grazing livestock farms. Costs per 1 ha UAA increased by 5 per cent. It was produced by 14 per cent less output per 1 Lit of inputs. Conventional indicators of gross profit are significantly lower compared to 2005, however, better results, compared to the previous year, were achieved at farms with UAA less than 50 ha, as well as at horticultural, permanent crop, dairy, mixed livestock farms. Due to higher subsidies (subsidies per 1 ha UAA for production increased by 35 per cent, for investments – even 2.4 times), family farm income per 1 ha UAA were higher by 10 per cent, investments – by 35 per cent, compared to 2005. Similar to 2005, main investments were done for purchasing tractors, equipment. In 2006 farmers also spent more money for agricultural and transportation machinery, farming buildings. Negative net investments were only at farms of 10–20 ha UAA.

BIOENERGIJOS GAMYBOS SKATINIMAS ES IR LIETUVOJE *PROMOTION OF BIOENERGY PRODUCTION IN THE EU AND LITHUANIA*

Albertas GAPŠYS, Vida DABKIENĖ

Dabar populiariausias mineralinis kuras prieš biokurą turi privalumą – yra daug pigesnis. Todėl biokuro gamybos skatinimas galimas tik nustačius tinkamus finansinius svetus ir sudarius galimybes tarpusavyje konkuruoti. Straipsnyje apibendrinami visi biokuro skatinimo būdai, taikomi ES ir Lietuvoje.

Biomasės vartojimo skatinimo ekonominiai ir socialiniai aspektai. Klimato kaita, kylančios naftos kainos ir nerimas dėl energijos šaltinių ateities lemia, kad vis labiau domimasi galimybėmis energijos gamybai naudoti biomasę. 2005 metų gruodį Europos Komisija patvirtino biomasės naudojimo veiksmų planą, kurio tikslas – skatinti energijos gamybai naudoti daugiau miškininkystės, žemės ūkio produktų ir atliekų.

Šiuo metu iš biomasės gaunama energija tenkina 4 proc. ES energijos poreikio. Išnaudodama visą potencialą ES iki 2010 metų galėtų padidinti biomasės naudojimą daugiau nei du kartus, laikydamasi geros žemės ūkio praktikos, išsaugodama tvarią biomasės gamybą ir tik nežymiai paveikdama vidaus maisto produktų gamybą. Tyrimų rezultatai rodo, kad ES 2010 metais naudojamos biomasės kiekis leis 5 proc. padidinti atsinaujinančios energijos sunaudojimą, o priklausomybė nuo importuojamos energijos sumažėtų nuo 48 proc. iki 42 proc. Kasmet šiltnamio efektą sukeliančių CO₂ ekvivalento dujų išmetimas sumažėtų apie 209 mln. t, o potencialui užtikrinti daugiausia kaimo vietovėse būtų tiesiogiai įdarbinta iki 250–300 tūkst. žmonių. Tiesiogiai apskaičiuojamos išlaidos biokuro gamybos skatinimui sudarytų 9 mlrd. eurų per metus: 6 mlrd. eurų – transporto biokuroi ir 3 mlrd. eurų – elektros gamybai iš biomasės. Tai atitinka maždaug 1,5 eurocento vienam litrai benzino arba dyzelino ir 0,1 eurocento už kWh elektros pabrangimą. Šildymui naudojama biomasė dažnai yra ekonomiškai konkurencinga.